



บทที่ 1

บทนำ

### 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หัวหินเป็นอำเภอที่มีความสำคัญในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อยู่ทางภาคกลางตอนล่างมีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศใต้ประมาณ 185 กิโลเมตร หัวหินเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนตากอากาศที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศ มีหาดทรายขาวสะอาดยาวประมาณ 20 กิโลเมตรโดยครอบคลุมชายหาดหน้าวังไกลกังวลซึ่งเป็นที่เสด็จแปรพระราชฐานมาประทับแรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถและพระบรมวงศานุวงศ์ และยังมีโรงแรมรถไฟหัวหินที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาและมีสถาปัตยกรรมที่งดงาม(บัณฑิต จุลาสัย,2541:86) นอกจากนี้สิ่งก่อสร้างที่สำคัญที่เกิดขึ้นพร้อมกับวังไกลกังวลคือ ตลาดฉัตรไชย ผู้จัดการสร้างคือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ต้นราชสกุล บุรฉัตร ทรงสร้างในความหมายที่ว่า ราชสกุลบุรฉัตรถวายเป็นเครื่องเทิดพระเกียรติ ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี ทรงเลือกหัวหินเป็นตำบลดสร้างพระราชวังฤดูร้อน ซึ่งต่อมาตลาดฉัตรไชยและโรงแรมรถไฟหัวหินกลายเป็นสัญลักษณ์ของแหล่งตากอากาศชายทะเลหัวหิน(สรศิลป์ แฟงสภา,2539:117)

หัวหินมีความเหมาะสมแก่การท่องเที่ยวตลอดทั้งปีเพราะไม่มีคลื่นและลมแรงในฤดูมรสุมและการเดินทางมาหัวหินมีระยะทางที่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯและมีความสะดวกสบายในการเดินทางโดยทางรถยนต์ รถไฟ และทางเครื่องบิน ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวพักผ่อนจำนวนมากโดยเฉพาะวันหยุดสุดสัปดาห์และช่วงฤดูการท่องเที่ยวประกอบกับการได้รับการส่งเสริมทางด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชนเกิดความเจริญทางด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจตามมา ทำให้การขยายตัวของชุมชนเมืองหัวหินเป็นไปอย่างรวดเร็วมีการก่อสร้างอาคารและสิ่งก่อสร้างต่างๆขึ้นมามากมายเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อันเนื่องมาจากขาดการวางแผนและวางผังล่วงหน้าที่เหมาะสม เช่น ปัญหาด้านการใช้ที่ดิน ปัญหาด้านสาธารณูปโภค ปัญหาสภาพแวดล้อม รวมถึงปัญหาเส้นทางการสัญจรด้วย

เส้นทางการสัญจรเป็นองค์ประกอบหนึ่งของชุมชนเมืองซึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ผู้คนเข้าใจถึงรูปทรงของเมือง สร้างมโนภาพของตนเองเกี่ยวกับเมือง และการเชื่อมโยงพื้นที่ส่วนต่างๆของชุมชนเมืองเข้าด้วยกัน เส้นทางการสัญจรจำแนกได้ 2 ลักษณะใหญ่ๆได้แก่ เส้นทางการสัญจรของยานพาหนะซึ่งอยู่ในลักษณะของถนน และ เส้นทางการสัญจรของคนซึ่งอยู่ใน

ลักษณะของทางเดินเท้าเป็นเส้นทางที่ช่วยให้บุคคลสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวกและใกล้ชิดที่สุด เราสามารถมองเห็นภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรม และเมืองเป็นลำดับต่อเนื่องกันถ้าเราเดินทางไปตามเส้นทางของการสัญจร เส้นทางของการสัญจรมีผลต่อสภาพภูมิทัศน์ของพื้นที่ที่มันตัดผ่านตลอดจนสถาปัตยกรรมและเมืองที่มันอำนวยความสะดวกให้ เส้นทางของการสัญจรจึงนับเป็นตัวกำหนดรูปทรงของเมืองที่สำคัญอีกประการหนึ่ง(วรรณศิลป์ พีรพันธุ์,2538:15)

ในปัจจุบันเทศบาลตำบลหัวหินมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาเมืองให้หัวหินเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภูมิภาคและเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รวมทั้งมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสม(แผนพัฒนาเทศบาลตำบลหัวหิน,2545:30)ทั้งนี้มีโครงการพัฒนาทัศนียภาพเมืองหัวหินและสถานที่ท่องเที่ยวคือ โครงการปรับปรุงถนนเพชรเกษมในเขตเทศบาลตำบลหัวหิน(โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์หน้าหอนาฬิกา) และโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนดำเนินเกษม(โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณสถานีรถไฟหัวหิน)(โครงการพัฒนาทัศนียภาพเมืองหัวหินและสถานที่ท่องเที่ยว,2545:8) การพัฒนาชุมชนเมืองหัวหินที่ผ่านมายังไม่ได้ให้ความสำคัญกับเส้นทางสัญจรเท่าที่ควร โดยเฉพาะเส้นทางสัญจรบริเวณศูนย์กลางชุมชนเมืองหัวหินได้แก่ ถนนเลียบทางรถไฟ ถนนดำเนินเกษม ถนนชมลินธ์ ถนนเดชาอนุชิต ถนนนเรศดำริห์ และถนนเพชรเกษม เป็นต้น ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากเส้นทางสัญจรได้อย่างสมบูรณ์และก่อให้เกิดปัญหาใน 2 ประเด็นหลักๆคือ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับถนน เช่น ปัญหาการขาดแคลนที่จอดรถและการขาดระเบียบของการจอดรถ ปัญหาการเกิดอุบัติเหตุโดยเฉพาะบริเวณจุดตัดของถนน ปัญหาการใช้พื้นที่บนถนนและริมถนน และปัญหาด้านภูมิทัศน์ และ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทางเดินเท้า เช่น ทางเดินเท้าทรุดโทรมและไม่เป็นระเบียบ การขาดแคลนพื้นที่ทางเดินเท้า ความไม่ต่อเนื่องของทางเดินเท้า และการขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวก ปัญหาที่เกิดขึ้นของเส้นทางสัญจรบริเวณศูนย์กลางชุมชนเมืองหัวหินส่งผลกระทบต่อภาพรวมหัวหินเพราะนอกจากคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวที่ใช้เส้นทางสัญจรเหล่านี้แล้วยังมีคนที่ใช้เส้นทางสัญจรเป็นทางผ่านไปมาหัวหินอีกเป็นจำนวนมาก

การปรับปรุงเส้นทางสัญจรหลักบริเวณศูนย์กลางชุมชนเมืองหัวหินนอกจากจะช่วยส่งเสริมจินตภาพของชุมชนเมืองหัวหินให้สวยงามและชัดเจนขึ้นยังจะทำให้ชุมชนหัวหินมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี รวมทั้งด้านสังคม และเศรษฐกิจที่ดีขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมืองอีกทั้งมีความเหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาเมืองหัวหินตามแผนพัฒนาเทศบาลตำบลหัวหินระยะปานกลาง 5 ปี (พ.ศ.2545 –2549)

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาระบบโครงข่ายการสัญจรเพื่อกำหนดเส้นทางสัญจรในการปรับปรุง

2. ศึกษาองค์ประกอบของชุมชนเพื่อวิเคราะห์รูปแบบของการสัญจรหลักของพื้นที่
3. กำหนดแนวทางการออกแบบและปรับปรุงเส้นทางการสัญจรหลักบริเวณศูนย์กลางชุมชนเมืองหัวหินให้มีความเหมาะสมทางด้านกายภาพและสอดคล้องกับการพัฒนาเมืองหัวหินเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนและสภาพแวดล้อมเมืองที่ดีขึ้น

### 1.3 ขอบเขตการศึกษา

ในการการศึกษานี้แบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน คือ

1. ด้านพื้นที่ศึกษา
 

ศึกษาเฉพาะบริเวณเส้นทางการสัญจรที่อยู่ในบริเวณศูนย์กลางชุมชนเมืองหัวหินและพื้นที่ติดกับเส้นทางการสัญจร
2. ด้านเนื้อหาการศึกษา
 

ศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางการสัญจรบริเวณศูนย์กลางชุมชนหัวหิน เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ข้อมูลหาข้อสรุปในการกำหนดเส้นทางการสัญจรเพื่อกำหนดแนวทางการออกแบบและปรับปรุงเส้นทางการสัญจรหลักบริเวณศูนย์กลางชุมชนเมืองหัวหิน โดยมีเนื้อหาการศึกษา ดังนี้

  - 2.1 องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน สภาพที่ตั้ง การใช้ที่ดิน กรรมสิทธิ์ที่ดิน และโครงข่ายการสัญจร
  - 2.2 นโยบายแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง
  - 2.3 รูปแบบกิจกรรมการใช้เส้นทางการสัญจรและพื้นที่ติดกับเส้นทางการสัญจร
  - 2.4 ปัญหาและศักยภาพของเส้นทางการสัญจร

### 1.4 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษา

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อกำหนดประเด็นปัญหา
  - 1.1 การเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่างๆ เช่น นโยบายและแผนพัฒนาของท้องถิ่น แผนที่ รูปถ่ายทางอากาศ ผังเมืองรวม ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆของพื้นที่ศึกษา และข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยว
  - 1.2 การสำรวจพื้นที่เบื้องต้นโดยการเก็บข้อมูลจากการถ่ายรูป การสังเกตการณ์และจดบันทึก การสอบถามหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเทศบาลตำบลหัวหิน
  - 1.3 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เบื้องต้นเพื่อกำหนดประเด็นปัญหาและขอบเขตในการศึกษารวมถึงหลักการ แนวความคิด และทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้อง
2. การทบทวนวรรณกรรม หลักการ แนวความคิด และทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้อง

2.1 ข้อมูลทางด้านหลักการ แนวความคิด และทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวความคิดการจราจรและการขนส่ง แนวความคิดการวางผังโครงข่ายถนน แนวความคิดการปรับปรุงถนน และแนวความคิดในการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น

2.2 ข้อมูลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เช่น วิฑิตวุฒิชัยสวัสดิ์อารี "การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนเก่าหัวหิน: กรณีศึกษา พื้นที่บริเวณถนนนเรศดำริห์" วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร 2542 และสุนิสา โพธิ์เตี้ย "การศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนหัวหินอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว" วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร 2535

### 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลทุติยภูมิเพิ่มเติมจากการที่เก็บมาแล้วเบื้องต้นจากแหล่งต่างๆ เช่น เอกสาร แผนที่ สิ่งพิมพ์ต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1.1 ข้อมูลทางด้านความเป็นมาของพื้นที่ ประวัติศาสตร์

3.1.2 ข้อมูลทางด้านกายภาพ เช่น สภาพที่ตั้ง การใช้ที่ดิน กรรมสิทธิ์ที่ดินและระบบโครงข่ายการสัญจร

3.1.3 ข้อมูลทางด้านสังคม เช่น กิจกรรมทางสังคม(การพบปะสังสรรค์ การจับจ่ายซื้ออาหารและซื้อของ การประกอบพิธีการและงานประเพณีต่างๆ)

3.1.4 ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ เช่น กิจกรรมทางเศรษฐกิจ(กิจกรรมการค้าและบริการ)

3.1.5 ข้อมูลทางด้านแผนพัฒนาและโครงการที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาเทศบาลตำบลหัวหิน

### 3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ

เป็นข้อมูลจากการสำรวจและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากภาคสนามด้วยวิธีการบันทึกภาพ การสังเกตการณ์และจดบันทึก การสอบถาม

3.2.1 การบันทึกภาพ ได้แก่ สภาพทั่วไป องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนและปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้องเส้นทางการสัญจร

3.2.2 การสังเกตการณ์และบันทึก ได้แก่ รูปแบบกิจกรรมการใช้เส้นทางการสัญจร

3.2.3 การสอบถาม ได้แก่ แนวทางการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางการสัญจรหลักจากผู้บริหารท้องถิ่น

#### 4. การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยนำหลักการ แนวความคิด และทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องมาประกอบเพื่อหาข้อสรุปเป็นแนวทางการปรับปรุงเส้นทางการสัญจร

4.1 วิเคราะห์ระบบโครงข่ายการสัญจร

4.2 วิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน การใช้ที่ดิน กรรมสิทธิ์ที่ดิน และ

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ-สังคม

4.3 วิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของเส้นทางการสัญจร

#### 5. สรุปผลของการวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปประเด็นปัญหาที่สำคัญบริเวณพื้นที่ศึกษาและแนวทางแก้ปัญหา

6. นำผลสรุปของการวิเคราะห์ข้อมูลมากำหนดแนวความคิดหลักและเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อการออกแบบและปรับปรุงเส้นทางการสัญจรหลักให้เหมาะสมทางด้านกายภาพและสอดคล้องกับแผนการพัฒนาเมือง

7. นำเสนอแนวทางการออกแบบและปรับปรุงเส้นทางการสัญจรหลักทางด้านกายภาพ

8. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

### 1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงความรู้ทางทฤษฎี หลักการ และแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางการสัญจร โดยสามารถนำมาวิเคราะห์และประยุกต์ใช้

2. ทราบถึงระบบโครงข่ายการสัญจรและเส้นทางการสัญจรที่ควรปรับปรุง

3. ทราบถึงรูปแบบ วิธีการในการกำหนดเส้นทางการสัญจรเพื่อกำหนดแนวทางการออกแบบและปรับปรุงเส้นทางการสัญจรหลักที่เหมาะสมทางด้านกายภาพสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา ศักยภาพ และแผนการพัฒนาเมืองหัวหินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางการสัญจร

4. เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานราชการและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาพื้นที่และสามารถนำไปเป็นตัวอย่างหรือนำไปปรับใช้กับพื้นที่อื่นๆที่มีลักษณะใกล้เคียงได้ต่อไป

## 1.6 สรุปแผนผังขั้นตอนดำเนินการศึกษา



